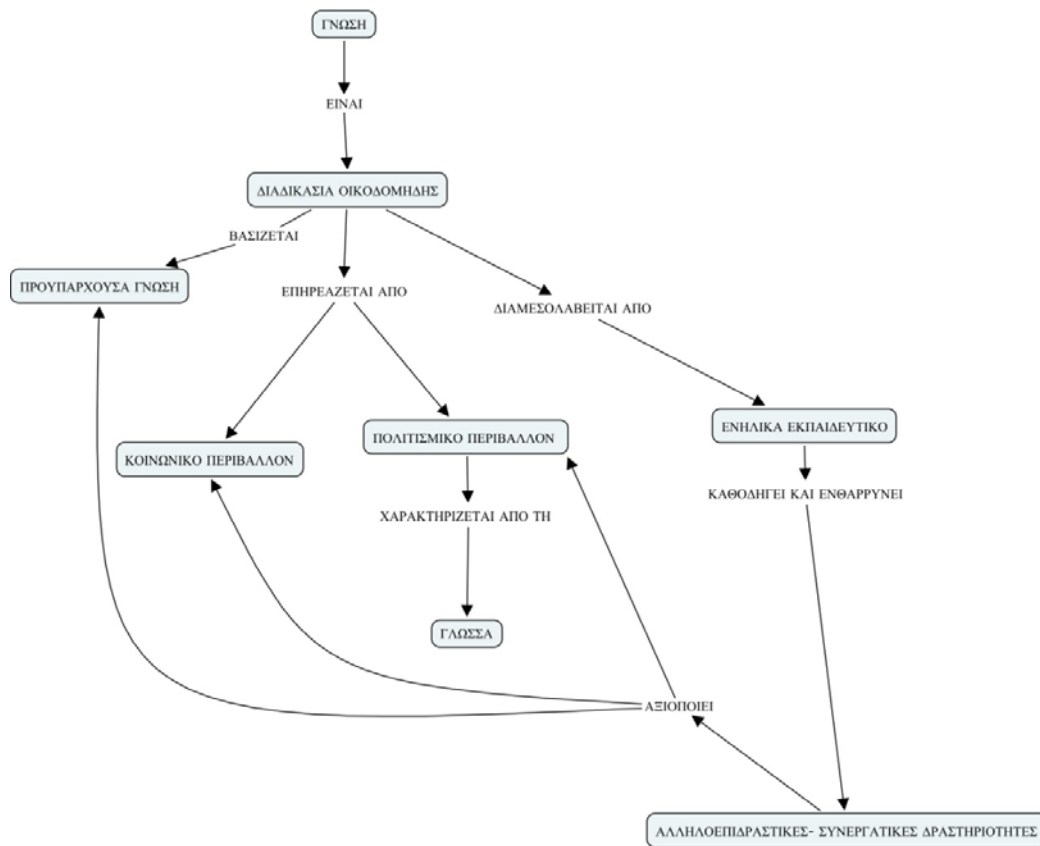

Οι σύγχρονες θεωρήσεις στη μάθηση.

Εξέλιξη των αντιλήψεων για την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση

Vygotsky

1. Νοητικός χάρτης – Τι είναι η γνώση (όπως κατασκευάστηκε στις 16-5-2011)

2. Η Θεωρία του L. Vygotsky

Τέσσερις βασικές ιδέες διατρέχουν τη θεωρία του Vygotsky .

A) Τα παιδιά οικοδομούν τη δική τους γνώση. Τα παιδιά είναι ενεργητικοί συμμετέχοντες στην ανάπτυξη τους και αυτή η συμμετοχή τους δεν περιορίζεται στον προσδιορισμό των επιθυμιών και αναγκών τους. Η συμμετοχή τους επεκτείνεται και

στο είδος, τη μορφή και την ποιότητα της γνώσης που χρειάζονται για την καθημερινή διαπραγμάτευση των αναγκών τους.

Β) Η ανάπτυξη δεν μπορεί να διαχωριστεί από το κοινωνικό πλαίσιο. Κατά τον Vygotsky, η διαδικασία της ανάπτυξης καθορίζεται από της ωρίμανση και τις περιβαλλοντικές επιδράσεις, πάντοτε όμως συντελείται μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Εάν δύο δίδυμα ανατραφούν σε διαφορετικά κοινωνικά ή πολιτιστικά περιβάλλοντα, η διαδρομή της ανάπτυξης τους θα είναι διαφορετική. Οι κοινωνικές και πολιτιστικές διεργασίες επηρεάζουν το περιεχόμενο και τον τρόπο σκέψης των παιδιών. Διαφορετικά μεταξύ τους κοινωνικά περιβάλλοντα ασκούν διαφοροποιημένες επιδράσεις.

Γ) Η μάθηση καθοδηγεί την ανάπτυξη. Για τον Vygotsky η μάθηση προλαίανει το έδαφος για την ανάπτυξη. Ο γονέας, ο δάσκαλος, ο ενήλικας κάνοντας τα πρώτα βήματα με τη διαμόρφωση στόχων που το παιδί είναι σε θέση να επιτύχει, το οδηγεί σε όλο και πιο σύνθετο επίπεδο ανάπτυξης.

Δ) Η γλώσσα διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη νοητική ανάπτυξη. Η γλώσσα, σύμφωνα με τον Vygotsky, είναι ένα εργαλείο που επιτρέπει στον παιδικό νου να απλωθεί και να αναπτυχθεί. Ονοματίζει τις νέες ιδέες που συναντά το παιδί και του επιτρέπει να επεκτείνει τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις του σε νέους τομείς. (Salkind, 1998, σελ. 325-326.)

3. Σημεία της θεωρίας του Vygotsky

3.1 Πως κατασκευάζεται η γνώση

Η γνώση είναι μία διαδικασία οικοδόμησης η οποία βασίζεται σε προϋπάρχουσες δομές. Επηρεάζεται από το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον το οποίο χαρακτηρίζεται από τη γλώσσα. Εξαρτάται από τις αλληλεπιδράσεις του παιδιού με άλλους ανθρώπους, και της διαδικασίας της μάθησης που συντελείται μέσω της αλληλεπίδρασης του παιδιού με κάποιο άτομο που διαθέτει περισσότερες γνώσεις είτε είναι ο γονέας, ο δάσκαλος είτε κάποιος συνομήλικος του.

Τα παιδιά οικοδομούν λοιπόν τη δική τους γνώση. Είναι ενεργητικοί συμμετοχοί στην ανάπτυξη τους και αυτή η συμμετοχή τους δεν περιορίζεται στον προσδιορισμό των επιθυμιών και αναγκών τους. Η συμμετοχή τους επεκτείνεται και στο είδος, τη μορφή και την ποιότητα της γνώσης που χρειάζονται για την καθημερινή διαπραγμάτευση των αναγκών τους.

Ο Vygotsky έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη πρακτική πλευρά της θεωρίας του, κυρίως σε εφαρμογές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, της σχολικής εκπαίδευσης. Ασχολήθηκε με τον μοναδικό τρόπο συνεργασίας ανάμεσα στο παιδί και τον ενήλικα, που είναι το βασικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και μέσω αυτής της διαδικασίας η γνώση μεταδίδεται στο παιδί με ένα συγκεκριμένο σύστημα. Αυτές οι συστηματικές ιδιότητες της διδασκαλίας κοινωνικοποιούν ιδιαίτερα τη σκέψη των παιδιών.

3.2 Ο ρόλος του Σχολείου

Η προσέγγιση του Vygotsky είναι γνωστή ως κοινωνικοπολιτιστική θεωρία γιατί φανερώνει τον δυναμισμό της επίδρασης που έχουν οι κοινωνικές σχέσεις και οι πολιτιστικές διεργασίες στην ανάπτυξη των παιδιών. Σύμφωνα με τον Vygotsky η κοινωνική αλληλεπίδραση προκαλεί αλλαγές στη σκέψη και στη συμπεριφορά των παιδιών. Η ανάπτυξη των παιδιών εξαρτάται από τις αλληλεπιδράσεις του με άλλους ανθρώπους, και της διαδικασίας της μάθησης που συντελείται μέσω της αλληλεπίδρασης του παιδιού με κάποιο άτομο που διαθέτει περισσότερες γνώσεις είτε είναι ο γονέας, ο δάσκαλος είτε κάποιος συνομήλικος του.

Στη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων μέσα στη τάξη ο δάσκαλος κατευθύνει την προσοχή των παιδιών στις σημασίες και τους ορισμούς των λέξεων, και στη συστηματική σχέση μεταξύ τους που δημιουργεί ένα οργανωμένο σύστημα γνώσης, χρησιμοποιώντας ένα δυναμικό μοντέλο διαμεσολάβησης. Το μοντέλο διαμεσολάβησης είναι ένα δυναμικό πλαίσιο εργασίας ώστε να καθοδηγεί τη δοκιμασία της λύσης προβλημάτων από το δάσκαλο. Είναι ένα μοντέλο εργασίας που σκοπός του είναι να καθοδηγεί και να εξελίσσεται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης που διενεργείται κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας μάθησης. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας ο δάσκαλος δημιουργεί και χρησιμοποιεί τη γνώση που προκύπτει από ενέργειες προσαρμοσμένες στο περιεχόμενο του μαθήματος.

Το σχολείο λοιπόν είναι ένας χώρος αλληλεπίδρασης και συνεργατικών δραστηριοτήτων. Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί και ενθαρρύνει τη διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης μέσα στο περιβάλλον αυτό.

Ο Vygotsky θεωρεί την τάξη ως εργαστήριο στο οποίο μελετάται η μάθηση και η ανάπτυξη του μαθητή. Μπορεί να γίνει ακόμα ένα εργαστήριο, στο οποίο μελετάται πώς μαθαίνουν οι μαθητές, διερευνώντας τις αλλαγές που μπορεί να επιφέρει στη διδακτική η σύγκλιση της έρευνας με την πρακτική. Χρησιμοποιώντας την τεχνική της «βήμα προς βήμα στήριξης» ή «σκαλωσιάς» η θεωρία του Vygotsky βρίσκει σπουδαία εφαρμογή σε ένα ευρύ πεδίο της σχολικής πρακτικής κυρίως στα μαθηματικά, στη γραφή ανάγνωση και ορθογραφία και πρωτίστως στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών μέσα στην τάξη.

4. Παράδειγμα

Ο Vygotsky αναδεικνύει λοιπόν το ρόλο της διδασκαλίας σε μία μακρόχρονη διαδικασία που συντελείται στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης δασκάλου – μαθητή. Σ' αυτή την αλληλεπίδραση ο ρόλος του δασκάλου είναι να καθοδηγεί, να διορθώνει, να κάνει διερευνητικές ερωτήσεις στο μαθητή, οδηγώντας τον στην αρχή με άμεσο και μετά με έμμεσο τρόπο προς την ανάπτυξη της επιστημονικής έννοιας που πραγματεύεται η συγκεκριμένη διδασκαλία.

Στο συγκεκριμένο μας παράδειγμα έχουμε μία διαθεματική δραστηριότητα στο Γνωστικό αντικείμενο «Θεμελιώδεις έννοιες Πολυμέσων & Υπερμέσων», στην

ιδιαίτερη Περιοχή του γνωστικού αντικείμενου «Είδη διασύνδεσης, σύνδεσμοι, κόμβοι, πλοήγηση». Στην αρχή γίνεται μία παρουσίαση των βασικών εννοιών και κατόπιν αναπτύσσονται συνεργατικές αλληλεπιδραστικές δραστηριότητες για την οικοδόμηση της γνώσης.

Η μάθηση είναι ενεργητική διαδικασία δόμησης της γνώσης με βάση τις προϋπάρχουσες αντιλήψεις των παιδιών και με κατάλληλη βοήθεια από τον/την εκπαιδευτικό. Με τη χρήση του διαδικτύου (Internet) τα παιδιά βρίσκουν πληροφορίες σε μορφή κειμένου, εικόνας, ήχου, ακόμα και βίντεο. Το διαδίκτυο είναι μια απέραντη αποθήκη της ανθρώπινης γνώσης αλλά, και το κυριότερο, ο πιο ελκυστικός και δημοκρατικός τρόπος παρουσίασής της. Οι μαθητές λοιπόν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο, επομένως είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση του υπερκειμένου.

Στην πραγματικότητα όμως ενώ χρησιμοποιούν το υπερκείμενο δεν έχουν ασχοληθεί με τα χαρακτηριστικά του. Δεν έχουν κατανοήσει τη διαφορά από το απλό κείμενο (έντυπο ή ηλεκτρονικό) και ομοίως δεν γνωρίζουν την απαραίτητη ορολογία (η οποία είναι απαραίτητη για την εμβάθυνση σε επόμενα μαθήματα στο διαδίκτυο και τα πολυμέσα). Επίσης δεν γνωρίζουν τα είδη διασύνδεσης τα οποία είναι απαραίτητα για τη σχεδίαση εφαρμογών πολυμεσικών και εφαρμογών στο διαδίκτυο.

Στις δραστηριότητες που θα υλοποιηθούν οι μαθητές θα χωριστούν σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και θα περιηγηθούν σε δύο καλοσχεδιασμένους και περιεκτικούς ιστότοπους, οι οποίοι ακολουθούν διαφορετική δομή. Η δραστηριότητα αυτή μαζί με την παρουσίαση και τη συζήτηση που θα ακολουθήσει αποσκοπεί:

- να πλοηγηθούν οι μαθητές σε δυο καλοσχεδιασμένους δικτυακούς τόπους
- Να διακρίνουν και να καταγράφουν τους κόμβους και τους συνδέσμους.
- Να σχεδιάζουν τη διαδρομή πλοήγησης που ακολουθούν
- Να αναγνωρίζουν τη δομή που χρησιμοποιείται σε ένα υπερκείμενο.
- Να εκτιμήσουν την αξία της σωστής χρήσης των συνδέσμων ανάμεσα στους κόμβους μιας εφαρμογής υπερκειμένου η οποία επιτρέπει εύκολη πλοήγηση.
- Να αντιληφθούν τους διαφορετικούς τρόπους προσπέλασης της πληροφορίας ανάλογα με τη διαδρομή πλοήγησης.

Ακολουθούν δύο συγκεκριμένα παραδείγματα τα οποία μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για διαθεματική εργασία.

- Η επαφή των Ευρωπαίων περιηγητών με τον ελληνικό χώρο την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας και η αποτύπωση των εμπειριών τους αποτελούν πολύ σημαντική πηγή πληροφοριών για την καθημερινή ζωή, τα ήθη και έθιμα, τα αρχαία μνημεία και την πολιτική κατάσταση της εποχής. Οι μαθητές, μέσα από περιηγητικά κείμενα και εικόνες, γνωρίζουν πτυχές της ζωής των Ελλήνων. Η «περιήγηση» αυτή στο παρελθόν τους δίνει ερεθίσματα για να δουν με νέα ματιά όσα διαδραματίζονται στη σύγχρονή τους πραγματικότητα.
- Το Βυζάντιο αποτελούσε σημαντικό επικοινωνιακό κόμβο. Η ανάπτυξη του πολιτισμού βασίστηκε σε ένα καλά δομημένο σύστημα επικοινωνίας, ανταλλαγής και κίνησης ανθρώπων. Οι μαθητές, μέσα από περιήγηση σε σχετικό ιστότοπο, έρχονται σε επαφή με τους τρόπους, τις δυνατότητες, αλλά και τους περιορισμούς της επικοινωνίας στον πολυδιάστατο βυζαντινό χώρο.